

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“.

Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista:
„Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donajanja na dom): krona 1-92, (z donajanjem na dom): kron 2-40, po pošti: kron 2-50, v Nemčijo 3 krona. Posamezne številke 8 vin.

Idrijski liberalci in mi.

Zanimljiv po dušeslovju svoje sestave je članek v „Slov. Nar.“ z dné 7. nov. t. l. Namen njegov je oprati našega ubogega Lapajneteta, po milosti žalostnih idrijskih razmer župana v Idriji. Da bi se pa to doseglo, navaja se razno.

Člankar je najprvo porabil že obrabljeno sredstvo, namreč: s par psokami konstatirati neizobraženost svojega nasprotnika. Pravi: „naši socialni demokratje, izvzemši njih voditelje, stoje na najnižji stopnji izobrazbe, ne more se jim tedaj nič pojasniti, nič dokazati, ker niso zmožni vpricho svoje neizobrazbe in strankarske prenapetosti samostojno misliti, kaj še soditi.“ Dovoljujemo si malo vprašanje. Gospodje liberalci, kedaj ste skušali dati kaj pojasnila in dokazila? Ali ste že priredili kak shod, ki bi bil pristopen tudi našim sodrugom? Ali ste se kedaj podali v stvarno razpravo z nami? Ne, nikoli. Samo lagali ste, obrekovali, natolcevali, kar pač ni znak naobrazbe.

Dalje plače člankar nad dejstvom, da smo močna in jaka stranka, kmalu pa priznava, da je bilo v Idriji prav krvava potreba socialne demokracije, da stre „vkoreninjeno in tradicionalno liberalno birokracijo“. Nedolgo za tem priznanjem pa pretaka že člankar krokodilove solze, da je socialno-demokratski lev požrl liberalno „Jednopravnost“, ki je vendar bila steber v Idriji vkoreninjene in tradicionalne liberalne birokracije in pogual zmagoslavne liberalce razzmagonosno polje. — Končno pa udarja člankar sam po glavi idrijske ukoreninjene in tradicionalne birokracije, namreč: po županu Lapajnetetu, pišoč: „nismo vseskoz prijatelji sedanjega županovega nastopanja, ki ne soglašajo z njegovo preteklostjo“ . . . In dalje

pa pravi: „Pomisliti je treba, da je župan v prvem času svojega političnega delovanja stal kot neustrašen bojevnik za pravice delavskega stanu.“

Hvaležni smo člankarju za obe gorenji izjavi. Z veseljem sicer vsprejemamo na znanje, da je gospod Dragotin Lapajnet pred leti bil pametnejši mož, previdnejši na vsako stran, ali z žalostjo v svojem srcu potrjujemo člankarjevo izjavo: da sedanje županovo postopanje ne soglašajo z njegovo preteklostjo. Istina. Ravnanje gospoda župana danes ne kaže, da se je kedaj boril „neustrašeno za pravice delavskega stanu“. Danes je gosp. župan izrazil, strastni nasprotnik delavstva, pravi razredni kapitalist, ki ne pozna drugega kot svoj žep ter svojo kapitalistično posest. Ko je zadnjič bil v občinski seji na dnevnem redu glas delavstva po splošni, direktni, enaki in tajni volilni pravici — kdo je bil prvi med zbranimi liberalci, ki je vzdignil visoko svoj glas proti zahtevi ljudstva!? Nihče drugi kot gospod župan! Kdc je omejil splošni pristop na mestno galerijo ljudstvu, ko se je obravnavalo o njegovi zahtevi po politični jednopravnosti? Bil je to neizogibni gosp. župan idrijskega mesta! Kdo se je skrtil delavski deputaciji, ki ga je šla iskat na njegov dom, da pride med delavstvo zagovarjat svoje nepoštene trditve? Župan Lapajnet je bil ta mož, glasi se odgovor tudi na to vprašanje, in ta odgovor bi se glasil še in še, ako bi hoteli postaviti podobna vprašanja.

Da. Župana Lapajneteta današnje postopanje ne soglašajo s preteklostjo moža, kateremu so bile svete ljudske pravice. Lapajnet je kot vodja idrijske liberalne stranke, proti delavstvu, in ni nesmiselno, ako socialno-demokratska stranka v Idriji porabi nekoliko svoje moči proti taki osebi . . .

In naše postopanje? Povestnica idrijske socialne demokracije je svêtla zvezda v delavskega gibanja zgodovini. Od prvega dne do danes stojimo v fronti proti nasprotnikom ljudstva, naravno seve tudi proti idrijskim liberalcem. Gremo v boj z odločnostjo. Mokraški lev ne rjove, ampak se uspešno bori. Današnji položaj v Idriji to jasno kaže.

Novi človek.

V političnem in gospodarskem boju ne pozablajmo na eno, namreč, da je socializem revolucijska in evolucijska sila ne le v svetu družabnih in izdelujočih redov, ampak tudi v svetu mislij in čutov. Da, ako zahteva novo družbo, zahteva tudi nove boljše posameznike. Družba ni le prazen mehanizem sil, ampak je svet živečih mozgov in toplih, bijočih src, in revolucioniranje družbe nji mogoče brez revolucioniranja mozgov in src. Novi svet je mogoč le z novim človekom. In novi človek — to niso le nove politične in socialne ideje, ampak tudi cela nova slika sveta in življenja, nova vera, novi čuti, nova umetnost, nova vest, nove moralne ideje.

Socialna demokracija raste v tleh, ki so polna klijočih takih zarodkov; gre le zato, skušati jih združiti v sestavo in ž njimi popolnjevati ekonomični in politični program. To je naloga ne le stranke, ampak predvsem sleharnega posameznika. „Vzgoja k socializmu“ ta krasna Jaurésova beseda izrazuje dolžnost, ki nam je naložena vsem in s katero imamo opraviti celo življenje. Nismo dovršeni socialisti takoj od onega dne, ko smo si prvič pripeli na prsa nagelj rdeč in vstopili v organizacijo. Prerojenje v človeka nove družbe ne more biti izvršeno kar čez noč. Kajti: biti socialist znači biti od pete do glave drugačen človek, kot so sorazmerni predstavniki današnjih redov. Biti socialist znači ne-le bojevati proti tem slabim redom, ampak kazati v vsem svojem mišljenju in ravnanju nove rede. To znači: emancipovati se popolnoma od starih verskih pojmov, moralnih in družabnih; to znači: imeti vero v vedo in delo, nado v napredek in razvoj in

ljubezen do ljudstva in zemlje. Biti socialist znači: biti prožet do najskritejših ledij z novo moralno svobodnega, zemeljskega in umrjočega človeka, ki zato da bi bil dober ne potrebuje niti poveljev od zgorej, niti obljub po posmrtnih radostih; zanj ne obstoje grehi proti bogovom, ampak grehi proti ljudski svobodi, ljudski dostojnosti in ljudski sreči. **Biti socialist znači z eno besedo: vzgojevati sebe samega v človeka novega sveta.** *F. V. Krejč.*

Iz Amielovega dnevnika.

V resnici srečni ljudje so dobri, in dobri postanejo, potem ko jih obiše trpka skušnja, boljši. Oni, ki niso trpeli, so lahkomišelní, ali: kdor nima sreče, ne ume osrečevati. Dajati moremo le, kar imamo sami. Sreča, beda, veselje, žalost, to vse se lahko prenese iz enega na drugega. Prinesite svoje zdravje in svojo moč slabim in bolnim — in koristite jim. Svoje slabomiselnosti jim ne dajajte, temveč svojo odločnost, in povzdignete jih. Le življenje vzbuja zopet k življenju. Dolžni smo dajati drugim svoj kruh in svoje vrče, ne pa svojo žejo in svoj glad.

*

Ni več ljudij, popolnih in srečnih, ampak so le še kandidati nebes, kaznjenci na zemlji.

*

Vera je gotovost brez dokazov. Kot gotovost je vera energična vzpodbuditev k delovanju; ker pa je brez dokazov, je v nasprotstvu z „vedo“. Odtod tudi njeno dvojno obličje in dvojni uspeh. Ali je njeni početek v pameti? Ne; dobra volja jo more podpirati, slaba volja pa jo ovirati; človek pa ne veruje iz lastne volje, in vera ni dolžnost. Vera je čut, kajti vera je nekakšen up; pravzaprav je instinkt, kajti vera prihaja pred vsem drugim zunanjim podukom. Vera je dedščina osebe, ki se je porodila na svet, vez, ki jo veže k vesolnosti bitja.

*

Da bi pa vero v sebi razorožili in jo rešili vseh strupenih zob, jo je potreba podrediti ljubezni do resnice. Popolno in najvišje češčenje resnice je edino, s čimur je mogoče očistiti vse vere, vsa vereizpovedanja, vse sekte.

Vera mora biti še-le na drugem mestu, ker ima nad seboj sodnika.

Kadar se sama postavlja za sodnika

vsemu, takrat svet upada v sužnost; krščanstvo od IV. do XVI. stoletja daja jasne dokaze.

LISTEK.

Na pragu.

I. S. Turgenjev.

Pred mojimi očmi se je pojavilo velikansko poslopje. Ozke duri so popolnoma odprte, zadaj za njimi pa ni nič drugega kot senca, senca in groza. Na pragu stoji rusko dekle.

Zdi se, da je ona nepregledna senca temna in mrzla, ledeni veter veje iz notranjosti poslopja in sliši se medli in votli glas:

„Ali veš, kaj te čaka, ako prestopiš ta-le prag?“

„Vem,“ odgovarja dekle.

„Ali veš, da čakajo na te mraz in gladovanje, posmeh in zaničevanje, ječa in zasramovanje, bolezen in celo smrt?“

„Vse vem.“

„In pa sramota; prav vsi te zapuste!“

„Vem in sem pripravljena vse udarce in gorje osode prenesti.“

„Ne-le od sovražnikov, ampak tudi od sorodnikov in tvojih prijateljev?“

„Tudi!“

„Ali si pripravljena na vsako žrtev?“

„Na vsako!“

„In če bo tudi pozabljeno nate? Ti izgineš, in nikdo se več nate ne vzpomni.“

„Ne želim priznanja, ne spominjanja in ne hrepenim, da bi moje ime bilo zabeleženo v zgodovini.“

Še trenotek vlada molk in glas začjenja na novo:

„Ali si pomislila tudi, da nekega dne ne boš več verovala v to, v kar veruješ danes, in da porečeš nekega dne, da si se motila, da si zaman žrtvovala svoje mlado življenje?“

„Tudi na to sem mislila. Ali vendar hočem prestopiti ta prag.“

„Pa, prestopi!“

Dekle je prestopilo prag.

„Neumnica!“ zaškripal je nekdo zunaj z zobmi.

Drugi glas pa je od zunaj nežno, kakor bi bil zagnjen z vetrčki, odgovoril:

„Blagoslovljena!“

Op. prel. Ta himna na mučeništvo ruskih revolucionarnih devojk, ki pustè udobnost življenja, bogastvo, čast in vse najboljše, kar proža meščanska družba, v nemar, pohaja spod peresa slavnega ruskega pesnika I. S. Turgenjeva; kot original je izšla v italjanskem jeziku, ker so jo na Ruskem ruski censorji prečrtali.

ZADRUŽNIŠTVO.

Zadružništvo in rudarji. V mesecu septembru t. l. je predaval znani organizator konsumnih in produkcijskih zadrug sodrug Elm iz Hamburka na Dunaju o važnosti in koristi konsumnega gibanja. Med drugim je dejal tudi to-le: . . . „Splošno začudenje je vzbudil ob enem času boj angleških rudarjev, in vsi smo se čudili, kako je vendar mogoče, da morejo stavkujoči tako dolgo kljubovati. Sedaj (na mednarodnem zboru zadrug v Manchestru) smo pa izvedeli o tajnosti njih zmage. Rudarji imajo svoje konsumne zadruge in kot praktični ljudje so puščali v njih svoje dividende. Ko je pa buknila stavka, so se pa mogli cele mesece zanašati na konsumna društva. In ako bi boj še dalje trajal, bi ga gotovo še vzdržali.“ —

Nadaljeval pa je navešši gorenje: „Tako more konsumno društvo koristiti, ako je prav

organizirano in ako se ga razume iz višjih stališč. Potem, ali le potem, more konsumno društvo prinesiti posameznemu delavcu koristi in postati ob enem sredsvo v boju celega delavskega razreda, sredstvo v boju za osvoboditev iz okov kapitalizma.“

„Naše konsumno gibanje v Hamburku traja še-le štiri leta in imamo 17.000 članov. In teh 17.000 članov vrši tudi svoje dolžnosti. Prav mnogo jih je, ki so svoj delež (20 mark) že popolnoma plačali. Od začetka smo jim pojasnjevali, da je uspeh le tedaj mogoč, ako bomo imeli denar. In člani so to pripoznali, in ko smo začeli, smo imeli v rokah nad 20.000 mark, katere so člani vplačali v obrokih po 50 pfenikov. Potem smo ustanovili hranilnico — tu se je med delavci spočetka pojavilo nekakšno nezaupanje, — ali to je kmalu izginilo, ko so videli

na čelu moža, ki je že leta in leta bil v čelu njih gibanja. Začeli so nositi k nam svoje prihranke, in danes imamo v hranilnici nad pol milijona mark.

In kaj smo s tem naredili? Napravili smo si veliko skladišče blaga, da bi v resnici mogli na debelo kupovati; potem smo si postavili stanovanja za člane, zadnje leto tudi veliko pekarno z najmodernejšo uredbo, ki je, kakor je splošno znano, najboljša svoje vrste in ki omogočuje članom ne le več in zdravejšega kruha, ampak tudi se isti pripravljajo v okusnih, zračnih prostorih. Sedaj smo ustanovili še svoje lastno mizarstvo, kjer sezdayizgotavljajo predmeti za naše prodajalnice, ali kmalu bomo začeli izdelovati tudi pohištvo za naše člane. Imamo tudi mesarstvo; seveda delamo tudi svoje klobase, in verjemite, odkar sem jedel klobasice iz naše lastne delavnice, mi druge ne diše več.

Takšnega razcveta smo se dočakali mi hamburški delavci v štirih letih; to pa je bilo mogoče le na ta način, ker so bili hamburški delavci tako pametni in razumni in ker so se resno žrtvovali svoji stvari.“

Žene in zadružništvo. Elm je v svojem zelo poučnem predavanju vspomnil tudi na žene. Rekel je: „Ustanovili smo konsumno, stavbeno in hranilno društvo in mu dali ime „Produkcija“. Ime samo že kaže, kam in kaj smo hoteli. Nismo hoteli organizirati le konsum, ampak smo hoteli delavcem kakor tudi izdelovalcem pomagati. S prva smo naleteli na hud odpor, na veliko opozicijo; dejalo se je nam: Vi hočete graditi poslopje pri strehi! In prerokovali so nam, da delavci ne bodo

imeli denarja za nas! Ali ti ljudje niso poznali naših Hamburžanov, ki so postavili svoje polke v političen boj, ko je Berlin še spal in smo morali politično gibanje v Berlinu še z denarjem podpirati. Naš plan je bil vsprejet od hamburških delavcev z velikim navdušenjem. *Žene, o katerih se pravi, da imajo sicer dolge lase, ali kratko pamet, so bile zopet enkrat pametnejše, kakor se misli. Tu se jim je prožalo delo, kjer so zopet mogle delovati, in imeli ste videti, kako so delovale, kako so letale in razširjale letake in vsakega sodruga, vsako sodruginjo obdelovale, samo da bi jih za konsum pridobile.*“

Tako Elm. Rudarji idrijski in žené idrijske! pomislite malo ter — posnemajte angleške rudarje in hamburške žené.

V Pragi se je med organizovanim delavstvom pojavilo velikansko gibanje za združništvo. Brošura, ki pojasnjuje pomen in važnost konsumnega gibanja po svetu, se v mnogo tisoč izvodih razširja med delavci. Na čelu gibanja stoje prvaki organiziranega delavstva, kakor Modraček, Jirásek, Svěcený itd. Upati je, da njih delo ne bo brez pomembnih posledic.

V Idriji obstoji naše „Občno konsumno društvo“ že pet let in prav mnogo članov je, kateri še ne vedo, da imajo tudi dolžnosti napram društvu, ne-le pravice. Zlasti jih je nekoliko, kateri se nikakor ne morejo privaditi, da bi vplačali cel delež. Deleži tvorijo temeljni prometni kapital in ti morajo biti vplačani. Člani naj torej v tem oziru vravnajo svoje razmere napram društvu.

RUDARSKI PREGLED.

O službenem redu. (Dalje.) Kazenske določbe sploh zavzemajo kar osem strani službenega reda. Vsak paragraf, ki govori oziroma določuje kazni je klasični exemplar za spoznavanje kapitalistične duše sestavljavca tega službenega reda. § 22. pravi med drugim: „večje denarne globe in odpust izreka rudniška seja, h kateri naj se obtoženec v svrhu zaslišanja in opravičenja povabi.“ Tu je besedica „naj“ krivica delavcu, kajti: ako se hoče koga obsoditi, se ga mora povabiti k zaslišanju. § 23. je zopet zelo važen. Vsak delavec se ga naj nauči na pamet. Da je to potreba, kaže sledeče, ki prav dobro karakterizira upoštevanje službenega reda kakor s strani c. kr. rudniškega ravnateljstva tako s strani delavčeve:

„Slovenski Narod“ v št. 243. je imel poročilo o odpustu rudniškega delavca Tavzesa.

Tam stoji poleg drugega sledeče: „Njegovemu (t. j. Tavzesovemu) mučnemu položaju je napravil konec sklep seje — bolje inkvizicije za rudarje, — da se odpusti iz službe. Ob službo je, proti sklepu seje ni priziva, kakor se je izrazil nadsvetnik Schmid napram njegovi materi!! . . .“ Strmeli smo, ko smo to čitali. Ako je res nadsvetnik Schmid kaj takega rekel, potem je ubožico nesramno nalagal, kajti na strani 14. koj zgoraj v § 23. stoji zapisano: „proti od rudniške seje izrečenemu kaznovanju se sme vložiti priziv na c. kr. poljedeljsko ministerstvo, kakor najvišjo upravno oblast eraričnih rudnikov. Pritožbeni rok traja osem dnij, računjeno od dneva, ko se je naznanila kazen, in se morajo pritožbe c. kr. rudniškemu ravnatelju pismeno predložiti ali pa ustmeno izreči. V zadnjem slučaju je sestaviti zapisnik. Proti kazenski razsodbi

vloženi prizivi **zadržujejo izvršbo** kaznido njih rešitve.“

Kakor vsakdo lahko vidi in bere, je dovoljen priziv proti sklepu rudniške seje. Ako se je že gospod Schmid predrznil to tajiti, bilo je sveta dolžnost delavčeva, da se je poslužil pravice, ki mu jo daja službeni red. Vprašanje je sevé, ako jo je poznal, kajti pri nas ni redka prikazen dejstvo, da se delavci prav nič ne brigajo za svoje stroge delavske stvari, zlasti pa oni, ki se štejejo za takozvane „napredne“ delavce, ki se zbirajo pod tzv. narodnaprednim praporjem in h katerim se prišteva tudi omenjeni delavec T.

Delavci! Slučaj T—ov kaže, da je treba večkrat pokukati v določila službenega reda. Ravnati so moramo po pravilu: le dobro pregledati orožje, s katerim se je nam boriti. Mi smo v prvi številki našega „Napreja“ v članku „Naprej!“ rekli: „Pokazali in odkrili jim bomo tudi v pravi podobi orožje, ki nam bo služilo kakor pri napadanju tako pri branitvi.“ Zato tudi tako na dolgo in široko razpravljamo o — službenem redu. (Dalje prihodnjič).

Poročilo v delovanju rudarske zadruga. (Konec). Sedma zahteva delavstva se je glasila: na mezdnem listku morajo biti zaznamovani vsi izdatki za žito, drva, šolske potrebščine, zdravila itd., ki se prištejejo mezdi. K ti točki sta dala zaupnika c. kr. eraričnega rudnika nastopno izjavo: „žito in drva so razvidna iz meznega listka kot del mezde. Zdravniška pomoč, zdravila, stroški za šolo, doneski za mleko, podpore in doneski za pocepnjene krave ne spadajo k zaslužku in vsled tega tudi ne na mezdni listek. Ti doneski razun onih za zdravniško pomoč in zdravila se lahko vpogledajo v osebnih kontih.“

Osma zahteva pa se je glasila: glede službenega reda, ki se izda, zahtevajo delavci, da se upoštevajo njih želje, posebno da se vzprejme v službeni red novi mezdni normal; končno zahtevajo delavci, da se novi službeni red vendar izda in predloži rudniškemu uradu v odobrenje.

Kako sta pa to zahtevo pojasnila, in razvideti iz poročila ... Pač pa jo, uresničeno, ne po željah delavstva, ampak c. kr. rudniškega ravnateljstva, občuti rudniško delavstvo na svojem hrbtu

Pregledali smo točko za točko zahteve delavstva in odgovore delodajalcev oziroma rabsodbe poravnalnega urada. In do kakšnega zaključka smo prišli. Skoro pri vsaki točki smo morali zapisati:

Rudar, uči se iz tega slučaja, razmišljaj in — organiziraj se.

Vprašamo-le: ali je mogel kdo posneti iz celega poročila, da **more** delavstvo pričakovati kaj dobrega od rudarske zadruga. Upamo si trditi, da je celo vsakdo razvideti mogel, da je rudarska zadruga le coklja pri delu in naporu za zboljšanje delavskih razmer v rudnikih.

Priporočamo vsem idrijskim rudarjem, naj to poročilo, katero smo začeli v četrti številki priobčevati in se je nadaljevalo v vsaki številki do današnje, večkrat prebera in o njem mnogo razmišlja.

Rudarske zadruga so bile ustanovljene v svrhu, da onemogočijo rudarjem vsako pravo organizovanje. Ali — izgrešile so svoj cilj, kajti rudar se je že krepko oprl edino prave organizacije, to je strokovne. Unija avstrijskih rudarjev je edina zaščitnica izkoriščanih podzemeljskih krtov.

Kako globoki so rudniški rovi. Ni še dolgo, ko se je smatrala globokost 100 m. za nekaj izvanrednega. Tehniške vede, njihov veliki razvoj pa je napravil v tem celo revolucijo. L. 1830. je bil najglobokejši rov 500 m. globok, kar so takrat smatrali za mal čudež. Danes pa — ej, kako globoko mora iti rudar v jamo! Rudnika Marija in Vojtěch v Příbramu sta zelo globoka, prvi 1000 m., drugi 1119 m. Na Francoskem so rudniki v Ebouletu nad 1010 m. globoki. V Belgiji je rudnik v Flénu 1200 m. globok, v Monsu tudi 1200, v Gilly 1143 m., v Anderlues 1006 m. Na Angleškem je pendletonski rudnik 1024 m. globok, ashtonski pa 1059 m. Na Nemškem je najgloblji Kaiser Wilhelm-Schacht v Klausthalu, namreč 902 metra. V Avstraliji imajo zlasti rudniki v Bedingu nad 1000 m. globočine. Amerika sevé v vsem prednači. Rudniki v Red Jacketu, v okolici Gornjega jezera so dosegli ogromne globine — 1493 m.; rudniki Tamarateski pa merijo 1356 m.

Angleško rudarsko gibanje. Po najnovejši uradni rudarski statistiki je bilo v angleških rudnikih zaposlenih 855.603 delavci; v organizacijo pa jih je bilo združeno nad 500.000.

V Ameriki se rudarji čvrsto gibljejo. V Pensilvaniji se pripravlja okoli 15.000 rudarjev za štrajk; v državi Utah, Colorado in Novi Meksiki pa že štrajka nad 16.000 organizovanih rudarjev. V distriktu Connelloille je le na irvinskem polju nad 25.000 rudarjev organiziranih.

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

Izjava. Gospodje okrog „Rdečega Praporja“ so ostali vedno še stari. Kdor jim ni po volji, udri po njem! Nekaj bomo že dosegli. Izgubiti tako nič nimamo, si mislijo možakarji ter krepko delajo samo da bi mojo malenkost spravili ob dober glas. Na delo gredo z istim orodjem kot — klerikalci. V zadnjem „Rd. Praporju“ so priobčili tri izjave, v katerih hočejo slovenskemu proletarcu dokazati, da sem jaz ničvredni individij. Prvo izjavo je podpisal gospod Karol Linhart, drugo sevé bivši njegov smrtni sovražnik, sedanjí nerazdružni drug njegov, gospod — Ivan Mlinar, tretjo pa — Nemeč. Vanék in še nekateri, ki se predstavljajo kot eksekutiva češke socialne demokracije. V prvi se me postavlja ob bok nekega Camberja, katerega ne poznam, in zatorej ne morem tu ničesar odgovarjati. V drugi se psuje brez dokazov; to me ne zadene. Tretja pa me hoče postaviti na pranger kot človeka, ki je stal v nasprotniških organizacijah in uredbah, ne pa v socialni demokraciji. In, da to izjavo pokažem v pravi luči, sem se potrudil, da dobi idrijska okrajna organizacija čim prej odgovor na vprašanja: kdaj in kje sem stal v nasprotniških organizacijah in uredbah. Izvrševalni odbor okrajne organizacije je storil v ta namen vse primerne korake na mojo zahtevo. —

Doba, ko so se vrgli na Zadnika, Drogenika, Zavrtnika in druge sodruge — ta doba je že minula. Danes se bo drugače delalo. *Anton Kristan.*

Žepni koledar za slovenske delavce za leto 1904. Te dni je izšel IV. letnik žepnega koledarja. V četrtek že roma v svet edini delavski žepni koledar. Izdala ga je socialna dem. okrajna organizacija naša. Prvič ga krasi podoba; doslej se še ni zmozel do tega. Prva podoba sevé ni mogla predstavljati drugega moža kot Karola Marksa . . . o katerem pouči čitatelja sestavek na prvi strani koledarja. Koledar obsega sledeče članke: „Znanje je moč“ od Ant. Kristana. „Zavarovanje zoper nezgode“ in „Pravice poslov pri kmetiji“ od dr. Wintra, dalje: „Kaj mora vsakdo vedeti?“, „V organizacijo!“ in „Epištola o čistosti“. Koledar zaključujejo kolkovne lestvice, poštni tarif, tabela za izračunanje dnevne plače in obligatni „dohodki in stroški“, ki so danes vsakemu prepotrebni zapisnik. Uredil je letošnji koledar naš urednik, kateri je imel tudi lanjskega v oskrbi. — Sodrug! Sezite po njem, dokler ga je še kaj v zalogi. Stane 80 vinarjev lepo vezan. Dobi se v našem uredništvu.

Razmerje med c. kr. gozdnim erarjem, oziroma njihovimi gojzdarji in ostalim prebivalstvom v idrijskem okraju je vedno zelo napeto. Vzrok sevé je v e d n o in v e d n o v neumnem postopanju c. kr. gozdnih uslužbencev. Dan na dan prihajajo ljudje na naše uredništvo in

pripovedujejo kaj vse jim delajo erarični jagri. Danes neusmiljeno natolče kak jager ubogo ženišče, nesočo butaro drv, jutri grozi nič zlega sluteči rodbini z žandarji in zaporom — tretji dan pobija pse drugim civilnim lovcem, četrti dan zopet kaj drugega. Človek kar strmi, češ, kaj pa je to za eno gospodarstvo. Ali slavno c. kr. gozdno oskrbníštvo to vé, ali pa morebiti celo ono zapoveduje svojim uslužbencem to delati. Saj vendar naloga c. kr. eraričnih gospodarskih paznikov ni: širiti le razburjenje in srd?!

Zlasti pa je neumevno postopanje c. kr. gozdarskih uslužbencev napram drugim civilnim lovcem. Ako le pes navadnega, civilnega lovca prileti na erarično posest, takoj je po njem. Erarični lovec komaj čaka priložnosti. Puška počí, in ubogo pseto se zvali na tla. Danes se civilni lovci že boje iti v meje, kajti v nevarnosti so, da pridejo domov brez pesa.

V interesu splošnosti je želeti, da bi se te razmere izpremenile. Poškodovani naj se vedno takoj brez odlašanja obrnejo na c. kr. sodnijo oziroma na c. kr. okrajno glavarstvo; priti se mora pač do nekíh rezultatov. Županstva pa kakor v Idriji tako v Spodnji Idriji in drugih okolnih vaseh naj pa stoje prebivalstvu v pomoč, ter naj branijo interese svojih občinarjev proti brezobzirnemu ravnanju gotovih individuov. C. kr. gozdni direkciji v Gorici pa bi svetovali, naj poskrbi, da bo pod idrijskim gozdnim oskrbníštvom bolj mirno, drugače bo treba drugje govoriti! . . .

O prostorih, ki služijo za zapor pri okrajni sodniji v Idriji smo dobili več poročil, ki se vsa tičejo nesnažnosti, ki vlada onod. Žlice, s katerimi se je, so zarjavele, slama na kateri se leži, je plesnjiva itd. Stranišče je v celici, kjer se prebiva in spi. „Verjemite, sram me je bilo vpríčo mladoletnega tovariša, ki je bil še z menoj zaprt, opravljati svojo potrebo“, nam piše eden. — Mi ne moremo kontrolirati, ali je tako ali ni, pričakujemo pa, ako je tako, da se nerednosti odpravijo.

Pozor!! Do danes še ni župan Lapajne pojasnil, kako je s tistim „prevzetim delom“ pri realki! Na dan s celo stvarjo, da bomo občinarji vedeli, kako se z njihovimi novci gospodari.

Ponižna prošnja na idrijske liberalce. Ker nismo idrijski delavci po pretežni večini še na jasnem, kaj je socialna demokracija, — kakor se piše v „Sl. N.“ — prosimo slavne idrijske liberalce, naj blagovole sklicati javni ljudski shod ter naš poučé nas, kako je in kaj.

Naši idrijski liberalci se zgražajo v „Sl. Nar.“ v svéti grozi, češ: idrijski socialni demokratje dopuščajo mirno, da največji škodljivec Idrije je nadalje izkorišča idrijskega rudarja. — Mi jim

danes povemo vzrok. Čakamo namreč, da idrijski liberalci preprečijo to izkoriščanje, kar so zadnjič storiti obljubili. Nočemo, da bi nam potem rekli, glejte: mi smo vse dosegli, mi vse naredili, vi si pa lastite, kajti govori se že, da začno liberalni rudarji štrajkati — proti dosedanjim liberalnim farbarijam.

Unija avstrijskih rudarjev. Te dni so došla na vodstvo podružnice „Občnega rud. dr.“ pravila Unije rudarjev avstrijskih v lepem slovenskem prevodu. Opozarjamo vse člane, naj ta pravila dobro pregledajo in prebirajo. — V kratkem se bo vršil ustanovni občni zbor podružnice Idrija in pa tudi Spodnja Idrija, na kar že danes opozarjamo. Zatorej le na delo! Naj ne bo pri nas rudarja ki bi ne bil član rudarske unije.

Čitalnica podružnice „Občnega rud. društva“ v Idriji prav lepo narašča. Zdaj so članom na razpolago sledeči časopisi: „Naprej“, „Naši zapiski“, „Rdeči Prapor“, „Rodoljub“, „Slov. Narod“, „Primorec“, „Slov. List“, „Gorenjec“, „Glasslobode“, „Štajerc“, „Slobodna riječ“, „Arbeiter zeitung“, „Glück auf“, „Gewerkschaft“ in „Arbeiter Genossenschaft“. Člani le marljivo berite ter pridno porablajte svoj prosti čas z obiskom čitalnice.

Plenarni shod, vršedi se v nedeljo, 15 t. m. popoldne v društvenih prostorih pri Kogeuju, je bil prav zelo zanimiv. Obravnavale so se stvari, ki se tičejo sedanjih razmer v Idriji in jugoslovanske soc. dem. stranke. Razmotrivalo se je med drugim tudi vprašanje: zakaj se vrši taka gonja proti sodrugu Antonu Kristanu, ki vendar ničesar drugega ne vrši kot to, kar mu nalaga idrijska organizacija. Dalje se je izgovorilo nekoliko prav odkritosrčnih besedij o sedanjem splošnem položaju v Idriji. Zbrani sodrugi so se enoglasno izrazili za to postopanje, katero je zavzel „Naprej“, kajti mi nikogar ne napadamo, ne blatimo, ampak le branimo našo idrijsko čast in naše poštenje. Ni lepo nazivati poirtvovalne sodruga: neumna masa, nehvaležna itd. — ko dokazov nikjer ni. Zadeva Rinaldotova je čisto jasna in čuditi se je samo, kako je mogoče to zadevo spravljati v politično dotiko, katere se niti po svojem obližju ne tiče. Obžalovati je, da se ne kaže nikake razsodnosti tam, kjer se vedno ž njo baha. — Dalje se je posvetovalo o bližnji konferenci sodrugov idrijskega okraja ter določilo: koga se ima povabiti na njo. — Glede izdajatelja našega lista se je storila mala izprememba, ki se bo uresničila v najkrajšem času.

Pri točki: popolnitev lokalnega odbora, se je izvolilo v odbor še dva člana, takô, da je sedaj mesto bolnega sodruga Slabéta zopet zasedeno.

Splošno smo z uspehi plenarnega shoda prav zadovoljni, kajti govorilo se je, kar posebno povdarjamo, prav odkritosrčno! Brez ozirov, brez vseh olupševanj se je reklo, kar se je mislilo. In tako je prav! Pravimo le še: Naprej, sodrugi, le naprej! Stvar naša je pravična, in kot taka mora

zmagati! Nobene govornice naj nikogar ne begajo, Kar sklene plenarni shod, kar sklene lokalni, oziroma okrajni odbor, tega se je držati. Kdor dela nasprotno, ta ni naš prijatelj. Tako mora biti, in dobro bude.

Program podružnice „Obč. rudarskega društva“ v mesecu novembru: v nedeljah zj. od 8.—9. pouk v nemščini, od 9.—11. članski sestanki, od 11. do 12. oz. od 1. do 2. pouk v knjigo vodstvu; v torek in petek zvečer od 9. do 10. pouk v petju; v soboto zvečer od 9. do 10. predavanje, po predavanju diskusija. — Za mesec december sta napovedana še dva kurza: pouk v branju in pisanju ter govorniški kurz. — Opozarjamo člane rudarje, da se pridno udeležujejo teh poukov.

Žensko društvo „Veda“ se je definitivno preselilo v prostore podružnice „Občnega rud. dr.“. Glasom pogodbe smejo članice „Vede“ uporabljati rudarsko čitalnico in knjižnico.

Gasilci in mi. V zadnji številki našega lista smo poročali, kako so v seji občinskega zastopa zmogali gasilce; dejali smo: to je rekel g. Golli, to g. župan, to ta, to oni. Kako mi mislimo o gasilcih in pa kaj, tega nismo napisali. „Slov. Narod“ pa vé pripovedovati v dopisu iz Idrije, da „Naprej“ gasilce blati. Vprašamo zatorej onega gosp. dopisnika, ki se tako toplo zavzema za naše gasilce: kedaj in kje smo mi grdili gasilce? Pové nam naj ter nam dokaže, da govori resnico. Bojimo se pa, da bo tisti gosp. dopisnik — napačno „poučen“, kakor je vedno, kadar mu je treba zagovarjati njegove laži. — Z gasilci mi nimamo ničesar. Prav nam ni in ne odobravamo, kadar (n. pr. o sv. Ahaciju, na cesarjev rojstni dan itd.) delajo klerikalno parado, ker smo nazora, da ima gasilna straža vse druge namene in naloge, kot asistirati pri raznih slavnostih. Smo mnenja, da je treba povsod doslednosti; vsled tega bi naj se tudi g. dopisnik v „Slov. Nar.“ obrnil na svojega šefa, g. župana, ter mu bral levite, zakaj vendar zmerja tako podžupanove varovance . . . Torej, le previdno! Če udarjate po klerikalcih, imate vzrok, ker tem zaleži nekaj na gasilcih. Nam — prav nič! Upamo, da se razumemo.

Razumna skrb za zobé.

Napisal Dr. Fr. Bažant v »Zaš«.

I.

Moderna doba se loči od drugih tudi s tem, da smatra za svojo dolžnost vzbujevati in podpirati težnje, ki gredo za povečanjem javne zdravstvenosti in vcepujejo glavne temelje higijene širokim ljudskim masam. S tem se razlikuje tudi z uspehom od prejšnjih dob, ko je bila znanost, v kateri je osvoboditev, zaprta ljudstvu pod sedmerimi ključavnicami. Stari egiptski duhovniki so vedno pripovedovali, da je treba dvojnega odgovora na vprašanje: kdo sem? Kje sem in zakaj sem tu? En odgovor je treba — so dejali — za splošno, nevedno ljudstvo in en za vznešeno

in izobraženo ljudstvo. Zato so svoje duševne zmožnosti boječe zapirali in v hramih varovali. Indi so pa celo prepovedovali podanemu ljudstvu čitati knjige, ali pa čitati poslušati; ako je Sudra (mož iz razreda zavrženih) poslušal branje svetih knjig, so mu nalili bramini za kazen vrelo olje v ušesa, ako si je pa kaj zapomnil, so ga obsodili k mučeniški smrti.

Ali z vsemi temi krutimi prepovedmi in kaznimi se ni preprečilo širitvi izobrazbe. Ljudstvo, katero je občutilo, da je znanje moč, se je trudilo in se trudi za javen poduk, za pristop k vreli vede. Pravi prijatelji ljudstva pa ga po svojih močeh podpirajo v teh težnjah po izobrazbi. Izobrazba je prepodila v ljudstvu na tisoče predsodkov, izobrazba je obrnila pozornost njegovo k stvarem, ki so za človeka najvažnejše, za skrb o lastno zdravje. Tudi tisk, ta sedma velemoč, izpolnjuje tako svojo prosvetno misijo.

Te vrstice imajo nalogo širiti prave nazore o pametnem oskrbovanju zob. Ne s povelji, z recepti, ampak z poukom hočemo doseči cilj.

Človekovi zobje so velevažni člani njegovega organizma, ali kljubu temu so popolnoma zdravi, brezmadežni zobje tako redki, da bi mogla za nje biti razpisana cena, ki bi dajala toliko zlata, kolikor so zobje težki. Zdaj pa pacienti plačujejo zlato in srebro za umetno zobovje.

Mi razlikujemo dvojno zobovje: otroško ali mlečno in zobovje odraslega človeka, ki ga imenujejo stalno zobovje.

Otroško zobovje šteje 20 zob, in to: 8 sekačev, 4 spičaste zobé in 8 kotnikov. Stalno zobovje pa šteje 32 zob, in to: 8 sekačev, 4 spičaste zobe in 8 malih kotnikov ter 12 velikih kotnikov.

Pokukavanje zobov, kakor otroških tako stalnih, se zgodi v dobah, več ali manj določenih. Prvi otroški zobje — navadno srednji dolnji sekači — pridejo na svetlo na početku druge polovine prvega leta; h koncu prvega leta mora imeti zdrav, razvit otrok najmanj osem zobčkov, h koncu drugega leta pridejo vsi zobje na svetlo; zdrav otrok ima torej v dveh letih vseh 20 mlečnih zobčkov.

Prvi stalni zob, ki vzraste v šestem letu, je prvi stalni kotnik za drugim otroškim kotnikom; ta prvi kotnik smatrajo ljudje napačno še za otroški zob, ker pride na svetlo še v otroški dobi. V teku 6.—7. l. se razvija skupina srednjih sekačev, v 8.—9. letu skupina postranskih sekačev, v 9. l. prvi mali kotniki in koj na to spičast zob; tekom 10.—11. l. pride drugi mali kotnik, v 12. l. drugi veliki kotnik in končno, v 18.—20. l. — včasih tudi pozneje — tretji veliki kotnik (zob modrosti:) Otroški zobje, v kolikor so zdravi, izpadejo sami, ker se njih korenine raztope; ostale krone se omajajo in lahko izpadejo. Korenine pokaženih zob se ne stopé, ampak gnijo in so često vzrok, ako ni so v čas z zdravnikovo pomočjo odstranjeni, da stalni zobje nepravilno stoje.

Redni razvoj in pravočasno pokazanje zob sta odvisna od zdravja otroka. Vse, kar škoduje rednemu razvoju otroka, škoduje tudi razvoju zob. Zato vidimo pri otrocih, katere se slabo hrani ali pa pri otrocih, ki so bili zelo bolni, pozno ali pa nepravilno pokazanje mlečnih zob, pri stalnih zobéh pa razne poškodbe na glazuri in na zobovini.

Pri ti priliki je potreba s povdarkom povedati, namreč, zaradi zobčkov ni bolezní. Zelo se greši — ne-le od lajikov, temveč včasih tudi od zdravnikov — na otrokih, katerim se ravno zobe pokazujejo s tem, da še pravi: zaradi zobčkov je bolan. Otroške bolezni, drugače zelo važne, ostajajo tako brez pravega pregleda in zdravniške oskrbe.

Kakor smo rekli: prvi stalni zobje se pokažejo krog šestega leta: ti prvi stalni kotniki, enako kakor ostali stalni zobje, ne vzrastejo drugič prav nikomur. Zato je zelo potreba skrbeti za stalne zobe, kajti sleherno nadomeščanje teh z umetnimi zobmi je le drago zdravilo. Naše ljudstvo, ki tako ne rado daje denar za zdravilo, bi baš imelo skrbeti da bi ohranjevalo zdravo zobovje, v slučaju, da bi ohranjevalo s plombiranjem, kar se ohraniti da. Prepozno začenja oni, ki se še-le v odraslih letih briga za svoje zobe, od katerih ima le uboge ostanke. Našim šolam, učiteljem in šolskim zdravnikom pripada tu velika naloga.